

Ամսացումի Էջփեսայ

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄՈՒՐԸ ԲՕԼԻԹԻԳԸՅՅԵ ՎԷ ՄԵՎԱՏՏԸ ՍԱՅԻՐԷ

ԽՔԻՆՃԻ ՕՒՆԵ

1867 ՕԳՈՍՏՈՍ 23 ՉԱՐՇԵՄՊԻՆՉ

ՆԻՒՄԵՐՈ 444

Գանձարի Էջփեսայ համար 6 ետեւի սկիզբէ 300
հարկէ վերելից, օրէնքի գործիքի, բաժնի փորձարարութի
կէնքէն օլորագ, 200 զէ՛ օլորագ, արժէք 400 զէ՛ օլորագ,
զէ ներսիս արտի 50 ուր փորձարարութիւնագ արք:

Իրանաթըն պէտքը արժէքը իշն, ար-
քիքի տէքստ 5, իրանի տէքստ 2,
զէ իւշնիւնիւ զէ արքի տէքստ 4
էր զուրուշ արքանագ արք:

Մեքթուպ զէ արքիք, զէյ-պուրնառ արքու-եւլառ
467 շիւսիւրու իսնէտէ ԼԵՎԱՆՍ ԶԵՐԱԼՏ Թարգ-
մանիւն, Էրադիւն 8. Փանտեանէ կէտեւրիւնէ քար:

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ԹԵԼԵԿՐԱՓԻՑԷ

(Աշուն Հոգի Բարձրագոյն)

Պէտքատ 5 սեպտեմբեր սապահըն սա-
աթ 10 ունտա:

Սըրպըն քէսմի դադէթասը, Բուսնուգ
վազասընտան տօլաքը, Պապը-ալիքէ գար-
ըը շէտիտ պիր պահս նէշը իթմիշ տիր:

Տիւնքի կիւն, Բուսնուգա գալդատա
էօլաթիւրիւն Սըրպըն վէ Պուլդար էշի ֆէ-
սաաթն ճանը իշն Սըրպ քիլիսէսինտէ տու-
վա օգուսմուշ, վէ բէք շօգ իզտիսամ օրա-
տա հազըր պուլունմուշ տուր:

Նէսցէ վաթօրլարը իլէ եօլնուլուգ իտիւ-
մէսին նիւնթիլիլէ, Թունա իւզէրինտէ իշնէ-
մէք իլին պիր եէնի վաթօր գուսթանասը
թէշքիլ օլունմագ թէսափուրու վար տըր:

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ՏԵԼԵԿՐԱՓԻՑԷ

Մէարիթի նէգարէթի ճէլիւսի ճա-
նիպինտէն նէշը օլունմագ իւզըն վիւրուտ
իտէն վէ Թասվիլի Էֆքեարտա տերձ ի-
տիլէն վարագալարըն սալթէթիլի տիր:

Սայէի մէալիվայէի հազընթի փատի-
շահիտէ աթֆալը իպատըն հըֆըր սըհ-
հէթլէրիլէ, շէշէք իլէթի միւհլէքէսին-
տէն վնգայէլէրի մագսէտի խալլմէրսէ-
տիլէն պիւնէն, թէշքիլ օլունման գօմի-
սիօնու մախսուս մարիթիլիլէ աշիլէն-
մէսիշ աթֆալա թէլգընը ամէլիւթը
իճրա օլունարագ, եէտլէրիլէ շէհատէթ-
նասէ իթա գըլնիւնաղընտան, պուստան
սօնրա, մէքթէպէ կիրէճէք էրքէք վէ
գըզ շօնուգալարընն եէտլէրիլտէ աշը շէ-
հատէթնամէսի օլունարագա, ախզ ու գա-
պուլ օլունմաեաաղը ճիւմէնին մալիւ-
միւ օլմագ իւզըն իլանը քէշիլիլէթէ իպ-
թիտար օլունտու:

Տիւնք:

Ճէպէլի Տէրսիմ տախիլնտէ քեային

Մագիէրտ գազասընա թապի Պիլանըն ա-
շիլէթի էհալիսինտէն օլուպ, Օվաճըզ
գազասը գարիլէլէրիլտէն Տաման վէ Բուս-
նուս գարիլէլէրի էհալիսի հազընտա գաթ-
ի նուֆուս վէ դասպի էմվալ միսիլու-
հարէքէթէ միւթէճասիլ օլան էքրատ
վէ Սշալիլին տէօրտիւնմիւ օրտուլու
Հիւմայուն մէճիսի ազասընտան միրալայ
իզգէթլու Չէքի պէ, մարիթիլիլէ իլէ իս-
լահաթը լազըմէլէրի իճրա վէ մուգատ-
տէմա պազը քէսան թարաֆընտաննէհպ
ու դարաթ օլունման աղնամ վէ սալիլի
պիլ իսթիլիտառ ասհապընա իթա իլէ
էքրատը մէրգուսէնին (քիւրտլէրիլ) պա-
տէզին տայիլէլէ միւթափաթքեարիտէն
այլըմաեաաղըլարընա տայիլ ուսուլու
քէֆալէթ վէ թէէմինաթ իֆա օլու-
նուպ, պունարտան միւթթէհիմ օլան-
լարըն էրպինճեան հիւքիւմէթիլնէ պիթ-
թէսիլմ իսթիլնիլազլարը տէրտէսթի իք-
մալ պուլունտուղունու վէ Գազիճան գա-
զասընն տախի թաշթը իթատիլ վէ ին-
զիպաթա ալընպ, թահիլլէն արապի վէ
նուֆուսու իֆա օլունմագառ իտուկի
օրտուլի Հիւմայուն մէզքիւր միւշիլէթի
գայիմմագալըզընտան պամուհարէրաթ
ինհա օլունմասընա վէ օլ հալալի էքրա-
տը պաղիլէսինտէ պէօլլէ պիլ ճիւզի ա-
գէմինին հիւսնի սուրէթլէ թահթը ի-
թատիլ վէ ինզընտառ ալընմասը, վէ
պիլ թազըմ էմվալը մազուսպէնին պիլ
իսթիլիտառ ասհապընա իթա, վէ օրա-
լարճա իսլահաթը մաթլուպէնին իֆա օ-
լունմասը ատալէթի միւսէլլիմէի ճէնա-
պը փատիշահի մէսիլի ճէլիլէսինտէն
պուլունմասընա մէպիլ, մուհարէրաթը
մէրգուսէ լէտէլ արզ մէնզուրի ալի վէ
իճրատը մուհարէրէն նէզտի ճէլիլ ճէ-
նապը շէհիլեարիտէ տախի մահզուզի-
լէթէ պատի օլարագ, միւթէալիզ
պուլունման իրատէի սէնիլէի հազընթի

փատիշահի մուճիպինճէ, գայիմմագալը
միւշարիլէլէ իլէ միրի միւմայիլէլէլէ թա-
րաֆը ալիի հազընթի սէրասթէրիտէն
մահզուզիլէթի հալի թահիլրաթ թէս-
թիլ վէ թէսեիլ պուլունմուշ օլմալա
իլանը քէշիլիլէ իպթիտար օլունտու:

Մէճիլի վալեա դարարը ալիսի
իւզէրէ Ստայի քէպիլտէ տախի, պու-
քէրրէ պիլ տայիլէի պէլէտիլէ թէշքիլ
օլունարագ, իրապէթի Բանշիլի էֆէն-
տիլէ թէվճիս պուլունտուղուն վէ ալ-
թըսը տայիլի սուրէթլէ վէ օն իքիսի հէր
իճապ իթտիլէ, տէվամ իթմէք իւզըն,
վէ ճէման օն սէքիլ ազա ինթիլապ օ-
լունարագ, մէսալիսի պէլէտիլէնին րու-
լէթ վէ թէսվիլէթիլնէ պէտ վէ միւպա-
շէրէթտէ պուլունմուշլար տըր: Տէր-
սէտաթթտէ թէշքիլ պուլունման ալթըն-
ճը տայիլէլէ պէլէտիլէնին Ֆէվայիտ ու
մուհասթէնաթը ասիտէսի հէն քէսին
մէշհուտու օլտուղունա, վէ մէզքիւր
ատա տայիլէի պէլէտիլէսի իսէ, թէշքիլ
օլունման տայիլէլէրին իքինճիսի տիմէքի-
տու կիլնէ նէզարէն, ատաճա տախի թէս-
վիլէի թուրուգ, վէ թէզքին վէ թան-
զիմ մատտէլէրիլտէ, վէ թէվսիլի սէր-
վէթ վէ մամուրիլէթ հազընտա, տա-
լիլէի մէզքիւրէնին հիւսնի իսրամէթ վէ
միւվաֆիպազըլէթի մէմուլ վէ թէմէննա
օլունտուղուն ճէրիտէտէ օգուսմուշ տուր:

Մէքիլգա գըթասընտա ինկիլթէր-
րա տէվէթիլնին միւթասարըք օլտու-
ղուն իւմիտ պուլունմուտա պուլունման էհ-
լի իսլամըն իսթիլաթաթը մէզհէպիլլէ-
րին թատիլ զըմիլնտա, տէվէթի միւ-
շարիլէլէլէ թարաֆընտան մուգատտէմ
վուզու պուլունման թալէպ իւզէրինէ, ճա-
նիպի էշնէթի Սալթանաթը սէնիլէտէն
Ֆազիլէթլու հօճա Պէքիլ էֆէնտի նամ
գաթ թայիլն վէ իրաալ զըլնմըշ իտի:

Պու խոստովանանք տալու պաշտոնը չէլիւրին թէսվելիս իշին, Սալթանաթը սենիսէնին մահելի մեղքերուն պուլունան շահպենտերի Մ. Բուպէքս պուլ քերրէ Տեր-սէտաթէթէ կելմիշ տիր:

— Պէլճիգա գուլմանեաւը հիսսէտաւրաննտան իքի գաթ վարնա տէմիր եօլունու քէշֆ ու մուպէնէ իշին, Տեր-սէտաթէթէ կելմիշ, վարնաեա միւթէ վէճճիհէն ազիմէթ իլլէմիշ օլտուգլարը իշին տիրմիշ տիր:

— Թէրսանէյի ամիրէ գոմանտա մէճլիսի ըէյիսի տէվլէթու հաճի վէսիմ բաշա հազրէթլէրինին Գոսսուֆօ նամ վարօրու հիւմայուն իլէ կիրիտտէն Տեր-սէտաթէթէ միւվապէթ պուլունումուշ օլտուգլարը մէսմուլաթտան տիր:

— Շուհուտան թարաֆըմըգա եազըլտըղնա նէգարէն, իսթանպուլ, Էտիրնէ, Ֆիլիպէ վէ մահալը սայիրէտէն օրանա կիտէն մէթուպլարըն իւզէրլիտէքի բուլար հազգընտա պաշը հիլլէթ օլունումուղու միւշահէտէ օլունումագտա օլունպ, հաթթա պուլ սէյլէտիլինէ պիրմիսալ օլմագ իւզըն, իքի գըլթա մէքթուպ գարֆը թարաֆըմըգա կէօն տէրիլմիշ օլտուղունտան, վէ պու խուսուս իսէ շաեթ սահիհ օլտուղու թագտիրտէ վարիտաթը տէվլէթէ պիւլիւք մազարաթը մուճիպ օլաճաղընտան, կէրէք բոսմախանէյի ամիրէ նէգարէթինին վէ կէրէք մահելի մեղքերէ բօսթախանէ միւտիլլէրինին նազարը տիգպաթլարըն տապէթ իլլէթ իւզըն պէեան իլլէմիշ տիր:

— Պուլտան եիկիրմի կիւն ագտէմ Բուզնամէի Ա ինէի վաթան, մէճլիսի խասը վիւքէլաաա վէրլէն գարար մուճիպինճէ, բէրտէ բուշի իլլէթիֆա օլունշ իտի, իշպու բապար կիւնիւ ինիգատ իտէն մէճլիստէ վիւքէլայի Նիխամ հազաւաթընն թէնսիլի, վէ պա խոստովանապամը սատար թուգմա գաթըյա միւլթթախը ֆէխամէթու տէվլէթու Ալի բաշա հազրէթլէրինին թասվիպիլիլ թէքըրար ինճիլա, վէ ուլունու ասհապը վաթանտ արգի զիեա իլլէթէ պաշամըշ, վէ գաթէն վաթան իւնվանըյա մուան վէն օլտուղունա, վէ բայթախը վաթանը ումում վաթանըն մէրմայը պուլունտուղունա պինտէն, լիէճլէ իլլէթիսար և իսթանպուլ թէսմիլլէսի միւնասիպ կէօրիւմիւշ տիր:

Ինչպէս:

— Տիւնքի Մանգուլմէիգտէ իշինիլի շէ նէգարէն, Հապէշիթանտաքի Էվրօբալը մահպուլար իշին գուլթուլմուշլար տէյի պիլտիրմիշ իտիք, հալ պուլ քի սօնրատան թահգըգ վէ թաստիգ իլլէթիլիլիլէ կէօրէ, ինկիլիլ սէֆարէթխա:

նէսի թարաֆընտան բաթրիքիանէյէրէս մէն էյլէ պիր խապէր կիթմէյիպ, Ֆաթաթ, մէլքիւր սէֆարէթխանէ իլլէ միւնասէպէթի օլան գաթըն պիրիսի բաթրիքիանէյէ կիթտիլինտէ, հէր նասըլ իսէ քէնտիսինտէն օլ պապտէ պիր մալիւմաթ սօրուլմուշ, վէ մէրգուլ տախի, գաթիթանըն պիրիսինտէն էյլէ պիր հալապիսի պիր գաթ իշինմիշ, վէ կիտիպ պաշգա պիր մահելտէ նազլ իլլէթիշ, վէ օրատա պուլունան տէլիգանընն պիրիսի տախի, Մանգուլմէյէ պիր տօսթըլուգ իլլէթիշ իլլէթիլլէ գօշարագ մաթպաւաթգա կէլմիշ, վէ էյլէ պիր խայըրը հալապտիս պիլթապի Գուլմագընտան Պէյօղունա կէլլէնէ գատար պիւլիլիլիպ սիւսլէնտիքաէն պաշգա, զապէթաճըլըգա մախսուս օլան թապէ վէ միւհիմ հալապտիս հըրս ու թամաը կիլ անիլտէ Մանգուլմէտէ տէրմ իտիլտիլի շէյլէ տուրսուն, գանն իտէրիլք թիլլէվանթ Հէրալտ տախի Մանգուլմէնին իլլէթպաա գուլունտուա տիւլիւշ տիր: Ֆաթաթ թիւրքաէտէ մէսէլի մէշհուր տուր, սէյլէյէնէ պաղմա, իլլա, սէյլէտէնէ պաղտէրէր, պիլգտէ տէրիլք թիլլէյալա հալապտիս եալան իսէ տախի սահիհէ թէպտիլ օլուն:

— . . . Խաթիր:

Անցեալ կիւրակէ, օգոստոս 15 ին գործոյ մը պատճառաւ Բօտոթոյ գտնուելով, եւ տեղոյն թաղական խորհրդոյ մէկ անպատեն հիւրընկալութիւնը տեսնալով մեծ ցաւ գրացի: Մակարացի պատուաւոր ընտանիք մը որ ուխտի պատճառաւ հոն էր եկած, թաղական խորհրդարանը կը զիմէ որ եկեղեցւոյն մէջ իրեն սենեակ մը շտրհուի մէկ երկու օր մնալու համար, ինչպէս որ հոն սովորութիւն կայ ուխտաւորաց առժամանակեայ ապաստանարան տալու: Թաղական խորհուրդը սենեակ մը բանալու համար օ ոսկի կը պահանջէ, եւ առանց զեղջ մը ընելու կը պնդէ թէ ստակը պէտք է ընդունի, ասոր վրայ վարպետ պատասխան մը կը տրուի իրեն, թէ 40 ոսկիով տեղ մը վարձելու գիտաւորութիւն ունենալուն համար չեն ուզեր օ ոսկիի արժողութիւն ունեցող սենեակ մը բնակիլ, հետեւաբար վշտացեալ սրտիւք կը մեկնին անկէ եւ դուրսը տան մը մէջ կօթեալին: Սոյն անպատենութիւնը որ թէ ինձ եւ թէ չատերու մեծ ցաւ պատճառեց, չկրնար որ եւ իցէ կերպիւ արգարանալ հիւրընկալութեան սուրբ պարտուց առջեւ:

Ամէն բանի համար ալ չափ մը կայ, եւ թէ խորհուրդը ժողովրդեան ուխտագնացութիւնը իրեն պատեն առիթ համարելով ընտանեացմէ բռնութեամբ ստակ շահելու նըռաստութիւնը յանձն կառնու, ոչ իրեն պատիւ կը բերէ եւ ոչ զիրենք ընտրողներուն: Բռնութեամբ ըսի, որովհետեւ քաղաքին մէջ ծանօթ կամ բարեկամ չունեցող ուխտագնաց ընտանիք մը եթէ այսպիսեաց

շտրհաց ներքեւ մնալու ըլլայ, յայտնի է թէ ինչ տեսակ ընդունելութիւն կը գտնէ: Հիւրընկալութիւնը արեւելցիք մեծ առաքիւնութիւն կը համարեն, եւ անոր պարտուց գանցաւորութիւն ընելը մեղք մը, կըսէ Թայմըզ: Սուլթանին Անգղիոյ ըրած այցելութեան առթիւ գրած մէկ յօդուածին մէջ, որ մեր ազգին համար ալ բաւական մեծ գովեստ մ'է, բայց շահտէր ոգին ամէն բան կը նուաստացընէ:

Արդ՝ արդոյ խմբագիր, այս տեսակ արհամարհելի անպատենութիւններն ձեր խրմբագրական պարտուց սուր տեսութենէն երբէք սպրդած չըլլալը գիտնալով՝ կը համարձակիմ սոյն նամակին եւս ձեր լրագրոյն մէջ տեղի մը խնդրելու, որով թերեւս ձեր գովելի նպատակին կերպով մ'ալ ծառայութիւն մը ըրած կըլլամ:

Մնամ անձնուէր բարեկամ ձեր
49 օգոս. 1867 Թ. Կ.

Պու պալեատէքի մէքթուպ, պիլլէթ թահգըգա միւհիմա տուր, չիւնքի իշինմիլիլիլիլէ նէգարէն, պուլ սէնէ ուխտաւորար իշին վանքտա օտա գալմաթըլընտան, տիշարտա էվ արամաեա մէճպուր օլմուշար իմիշ:

ԿՐԾՆԱԿԱՆ ԱԶՍՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ԹՈՅԼՏՈՒԹԻՒՆ

Մանգուլմէի 440 ինէի կէլլէթիլլէ պէլլէթիլլէ:

Քրիստոնէութիւնը՝ « իմ թագաւորութիւնս առ աշխարհէն չէ, եւ որ սուր առցէ, արով մեռցի . . . կըսէ:

Իսկ մոլի եռանդը՝ աղքատիկ եւ հեղ Քրիստոսի « փոխանորդ » եւ անգոր ձկնորսի մը « յաջորդ » անունով կղերի մը իշխանութեան սուր եւ բռնութեան հուր վառել կուտայ, զօրք, զէնք եւ տանջանարան, եւ իր հակաքրիստոնէական կամաց չհաղանդողին համար վանքերու մէջ անգամ ֆալախա, խարազան եւ բանտ պատրաստել կուտայ եւ հետեւապէս այն քաղցր քրիստոնէութիւնը զինակրօնական դաժան եւ անեղի դրութեան մը կը փոխարկէ:

Վերջապէս՝ զի՞ մի թուիցեմ, քրիստոնէութիւնը՝ ինքնին քաղցր եւ միլիթարական ազատութիւն մ'է, եւ ազատութենէն՝ դուրս քրիստոնէութիւն չկայ:

Ինչէ կրօնական ազատութիւնը, կամ թոյլտուութիւնը:

— Առանց ուրիշ մը անարգելու, եւ ուրիշ մը նախատուելու, եւ բռնադատուելու՝ իր խղճին եւ ներքին համոզման համեմատ իր Արարիչը պաշտել, եւ:

Աս կրօնական թոյլտուութիւնը՝ գլխաւորաբար կրնանք երեքի բաժնել:

1. Կրօնական թոյլտուութիւն, կամ ազատութիւն՝ երկրին կառավարութեան կողմէն: Ասիկա արդէն Տաճկաստանի ամէն ժողովուրդք ի շտրհա Օսմանեան մեծագոր տէրութեան կը վայելէ:

2. Կրօնական թոյլտուութիւն կամ ազատութիւն, որով յարանուանական քրիստոնեայք զիրար յարգել կը պարտաւորին, ինչ-

պէս որ մարդկութիւնը եւ երկրին օրէնքը կը պահանջեն, ճշմարտանք քրիստոնեայք ասիկա պէտք եղածին պէս չունին:

Տ. կրօնական ազատութիւն, կամ թոյլտուութիւն՝ իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ կողմէ առ իւր անդամս:

Ահա աս է գլխաւորապէս ճշմարիտ մարդերու փնտռած կրօնական ազատութիւնը, որ կը կոչուի կրօնական ներքին ազատութիւն: Եկեղեցիներուն՝ թէեւ արտաքուստ ազատութիւն չնորհուած է, քայքայ իրենք՝ իրենց անդամները անկէ կը զրկեն: Այն եկեղեցին՝ որ աս ներքին կրօնական ազատութիւնը չյարգեր, կարծեաց, չարժանաներու եւ ձեւերու տարբերութեանց համար հաւատարմութեան ատենան բացած՝ այս կամ այն անդամին հետ սպառնալիցօք կը վարուի, իր անդամները՝ կեղծաւոր հաւատաւոր ըլլալ կը պարտաւորէ:

Ինչ օգուտ կը լլայ մարդու մը հոգիին, երբ իր գտնուած եկեղեցւոյ կողմէն ի գործ դրուած անթոյլտու վարմունքէն յոկամաց առ երեսո հաւատաւոր երեւնալ կատարուի: Ո՛րչափ անձինք՝ իրենց եկեղեցւոյ բռնաւոր վարմանց երեսէն անկողնուած են ջերմեռանդ հաւատաւոր երեւնալ:

Այս կերպով՝ կղերական բռնաւորութիւնն ու մոլի եռանդը ձեռք ձեռքի տուած՝ քրիստոնէական եկեղեցին իր սուրբ ու ազատ սահմանէն դուրս հանելով՝ կեղծաւորութեան խառնաշփոթ շտեմարան մը դարձուցած են: Ուր իւրաքանչիւր անդամի համար հաւատաքնութեան ատենան կայ բացուած, եթէ որ եւ իցէ՝ անդամ այսինչ կամ այնինչ կէտին վրայ տարբեր կարծիք, կամ գաղափար ունենայ եւ կղերին կողմէն հրամայուած մեքենայական շարժումը չունենայ, անմիջապէս աս աշխարհիս մէջ ապրուստի ճամբաները եւ հանգերձեալին մէջ արքայութեան դուռն իր անջուկ կը գոցուի: Ուստի կը պարտաւորի խեղճ անդամը պատառ մը հացի համար կըզերական բռնաւոր ոգւոյն ուղածին համեմատ դաւանութիւն առլ եւ բարձրասանքէ ու սպառնալիքէ ազատուելու համար մոլի եռանդին գլուխ ծռել, եւն:

Թող դադրի մոլի եռանդը, թող ջնջուի հաւատաքնութեան ատենան, թող վերնայ հոգեւորի համար մարմնաւոր սպառնալիքը, եւ թող կատարեալ ապահովութիւն տրուի թէ՛ այլ եւս կարծիքի եւ գաղափարի համար մարդիկ պիտի չատուին, չհալածուին եւ իրենց ապրուստի ճամբան պիտի չկտրի, եւ թէ հաւատոյ խնդիրը միայն ամէն մէկուն ներքին համոզմանը պիտի յանձնուի ու այլ եւս ընդդէմ համոզման սպառնալիք պիտի չըլլայ երբեք: այն ատեն այն կարծուած հաշարաւոր ջերմեռանդները՝ ինչ անունով պէտք է մկրտուին:

Ուրեմն այն կրօնքի ուսուցիչներուն ցոյց տուած եւ իրենց պարծանք համարած հաշարաւոր եւ միլիոնաւոր հաւատաւորները՝ այսօր ինչ որ կերեւնան, ան շին իրօք: Ուրեմն կրօնաւորքը՝ Աստուծոյ փառքին եւ մարդկային հոգւոյ վերկուծեանը համար երբեք հոգ չունին, քանզի մարդոց Աստուծատուր ազատ համոզումը ու դատումը բռնաբարած են:

Ուրեմն կրօնաւորքը՝ միայն իրենց անձնական շահուն եւ հանգստութեանը համար իրենց ժողովուրդը շատցունելու ճիգ մ' ունին եւ դանոնք չը փախցունելու համար ամէն բռնաւորական ու մոլիկան միջոցներն հնարած են:

Ասոնք ամենը բռնաւորական ոգւոյն եւ մոլի եռանդին գործն է եւ ոչ Աստուծոյ:

Քրիստոնէութիւնը գլխովին կատէ աս պոգալի ընթացքը:

Ճշմարիտ մարդուն բնուած ազատութիւնը՝ եկեղեցւոյ ներքին ազատութիւնն է, որ առանց բռնական միջոցներու՝ միայն մարդուն ներքին ճշմարիտ համոզմանը կը գիմէ, եւ աս ներքին կրօնական ազատութիւնը՝ եկեղեցւոյ մը փառքն է:

Հայ Լուսաւորչական եկեղեցին մասամբ իւրեւ աս փառքին արժանացած է միւս քրիստոնեայ կողմած եկեղեցեաց հետ բաղդատմամբ:

Թող մոլի եռանդը զՀայ Լուսաւորչական եկեղեցին «տարտամ» անուանէ եւ «հերետիկոս անուամբ դրոշմէ, հոգ չէ, քանի որ նորա անդամները ըստ Աստուծային կամաց թոյլտուութիւն ունին՝ ազատութեամբ իրենց տէր Աստուծոյ պաշտել:

Ուր բռնութիւն եւ բռնադատութիւն, հոն քրիստոնէութիւն չկայ:

Ինչո՞ւ կուզէ մոլի եռանդը հազարաւոր մարդիկը հաւատաքնական եւ բռնաւորական սպառնալիքով ամիսի պահել եւ անոնցմով պարծիլ, քանի որ բնաւ կարող չեն նոցա սիրտը իրապէս ուղած կողմը տանիլ:

Ինչ օգուտ է Քրիստոնեայ եկեղեցեաց արտաքուստ կրօնական ազատութիւն ընտանել, երբ մոլեռանդութիւնն ու կղերական բռնաւորութիւնը ի ներքուստ խեղճ անդամոց աղիքները պնդապէս պրկած հոգին հանել կսպառնան:

Չորրորդ դարուն վերջէն սկսեալ միշտ աս եղած է քրիստոնեայ եկեղեցեաց վիճակը, այսինքն ճշուում, բռնաւորութիւն եւ հարստահարութիւն ի ներքուստ: Եկեղեցական պատմութիւնն արդէն ասոր տխուր ու պրծգալի տեսարանը կը նմայէ:

Չեմ գիտեր թէ եկեղեցւոյ վարդապետք, եկեղեցւոյ աս բռնաւորական քստմնախուշ եւ մահաշոտ վիճակը Աւետարանի քաղցր վարդապետութեան հետ ինչպէս կը համաձայնեցունեն: Կարծեմ թէ՛ այս աստիճան յայտնի երեւցած հակասութիւն մը պապերուն հակասական վճիռները քաջքնելով համաձայնեցունելու տքնող հայր Էսթօպար եւ հայր Տիանա ալ գալու ըլլան նէ, պիտի չկրնան համաձայնեցունել:

Քրիստոս՝ իր հաւատացեալոց քաղցրութիւն եւ ազատութիւն կը շնորհէ. Քրիստոսի փոխանորդ եմ պոռացողը՝ Քրիստոսի գաղանձկները կը հարստահարէ:

Մոլեռանդութիւնը, ոչ երկինքի եւ ոչ աշխարհին կրցաւ օգնել իր աս յիմարական ընթացքով: Կամայ եւ ակամայ անոր հընադանդողները՝ խելքով, մօքով եւ մարմնով խեղճ ու թշուառ եղած են: Ուր մոլեռանդական բռնաւորութիւնն՝ հոն թշուառութիւնը իր մահաշոտ տխուր դրօշակը պարզած է:

Խ. Գ.

ՆԵՎԻՅԷ

(ԹԱՆԻՐԱԹԸ ՄԱՍՍՈՒՍԷ)

21 օգոստոս 1867 Մանչեսթէր:

Ղազէթալարոտ օգուտուողունա կէօրէ, իմբերաթօր Մագախմիլիէն իլէ, իմբերաթօր Նաբօլէօնուն միւքեթէպէլէրի եագընտա նէշր օլունաճադըմը:

— Ինկիլթէրրատա հայվանաթ խասթալըը քեամիլէն տէֆ օլմուշ տուր:

— Իմբերաթօր Նաբօլէօնուն պիզզաթ քէնտի իճատը օլարագ պիր եէնի ճիւնս թիւֆէնք եարլումդտա իմիշ, մէգըիւթ թիւֆէնքլէրին աթէշի օլ տէրէճէ ճէսիմ պիր գուվլէթէ մալիք իմիշ քի, սալթ պիր տէֆա աթըլտըղընտա պիր օրտույու թէքմիլէն խարապ իտէճէյի մէմուլտէն իմիշ, ֆիւլ լիւյէթլի իշճիլէր կիճէ կիւնտիւղ սէգըիւթ սիլահարըն իմալը իլէ մէշղուլ օլուպ, օլ տէրէճէ եարար սագլաթտըլըմագտայլըմը քի, իշճիլէր կիճէ կիւնտիւղ Ֆապրիգատա գաբալը օլուպ, հիւ պիր քիմսէ իլէ մուխապէրաթ իտէմէմէքտէ, վէ Ֆապրիգանրն անահտալը տախի պիզզաթ իմբերաթօրուն քէնտի զապթընտա պուլունմագտա իմիշ:

— Պու սէնէ բրէնս Ուէյս իւրլանտա եա կիթ մէյէճէք օլուպ, լիւսմի վիզիթալը Բէմպրիշ Տուգասը իտէճէք իմիշ:

— Ինկիլթէրրա գրալիւսաը հազրէթլէրի իքի կիւն էվլէլ Ուինթսըրը թէրք իտէրէք Սկովտիատա Հայլանթա կիթմիշ տիր, միւշարիլէյհա հազրէթլէրի 10 հաֆաթ գատար օնտա գալաճադ օլուպ, օնտան եիւնէ Ուինթսըրա կէրի տէօնէճէքլէր իմիշ: Պէլճիդա գրալը հազրէթլէրի տախի շիմտի օրտա տըր:

— Կէշէն հաֆթա փարիստէ 20 եաշընտա տէլիւանընըն պիրիսի կէօքսիւնէ պիր գաշ տիւզիւնա թօրու սօգարագ քէնտի քէնտինի թէլէֆ իթմիշ տիր, օնտա թրարէգա իւզէրլիւսէ պրլապտըը մէքթուպտէ քէնտի վիճուտինին պիր թօրու տէյմէզ օլտուղունտան, պու հալի իիթիեար իթմիշ օլտուղու անլաշըմը տըր:

— Կէշէնքի Ավսթրիա իլէ օլան ճէնքտէ Բրուսիանըն զայաթը շու վէճի իլէ հիսապ օլունմուշ տուր, եարալանանլաըն եէքիւնի 669 օֆիսիալ, 15,508 նէֆէր, պուլարտան մէյտանը մուհարէպէտէ գալանլար, 178 օֆիսիալ, 2,753 նէֆէր օլուպ, եարալանանլարտան գուրթուլմայը վէֆաթ իտէնլէր 64 օֆիսիալ 1,435 նէֆէր իմիշ, մէգըիւթ մուհարէպէտէ օրտուլարտա խասթա օլուպ վէֆաթ իտէնլէրին եէքիւնի 53 օֆիսիալ, 6,734 նէֆէր քի, ճէման օլան զայաթըն եէքիւնի 315 օֆիսիալ, 10,562 նէֆէր ասաթիր, վէ 6,490 պարկիր իմիշ:

— Էլիզապէթ Նէլսըն իմիւտէ գա-

